

Bölüm 5

DİNAMİK ÖĞRETMEN KİMLİĞİ BAĞLAMINDA 2008-2018 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN KİMLİĞİ¹

Murat POLAT²

GİRİŞ

Türkiye’de “öğretmenlik” resmi olarak kökenleri eskiye dayanan bir meslek (Özden, 2015) olmasına karşın öğretmenlik mesleğini yapanlar için “öğretmen kimliği” kavramı geçmişten günümüze hep sorgulanır olmuştur. Bu kavram üzerine yürütülen çalışmalar incelendiğinde kafa karışıklığı daha da artmaktadır. Çünkü öğretmen kimliği hakkındaki araştırmalar ve tartışmaların Türkiye özelinde henüz nihai bir tanıma ulaşmadığı görülmektedir.

Cevizci (2010), kimliği, bireye farklılık kazandıran; politik, sosyal ve kültürel varlığını ortaya koyan bir nitelik olarak tanımlar. Bu anlamda öğretmen kimliği kavramının, toplumda öğretmeni tanımlayan onu diğer meslek gruplarından ayıran, farklı kılan, aynı zamanda öğretmenin yaşadığı toplum içerisindeki politik, sosyal ve kültürel varlığını tamamlayan holostik bir yapı taşıdığı öne sürülebilir. Bu anlamda hem bireysel hem sosyal hem de felsefi açıdan öğretmen kimliğinin toplumdaki rolü ve olası etkileri geçmişten günümüze dönemsel farklılıkları içinde taşımıştır. Kaya’ya (2016) göre, örneğin, davranışçı yaklaşımda öğretmen bilgi aktaran; hümanizm de ise danışmandır. Benzer şekilde oluşturmacılık kuramında öğretmen sadece eğitimsel faaliyetlerin tasarımcısı iken sosyal oluşturmacılık kuramına göre ise öğretmen, eğitim ve sosyal faaliyetlerin tasarımcısı olarak hareket eder ve işbirlikli öğrenme ve öğrencilerin birbirleriyle etkileşimi için uygun öğrenme ortamını yaratan kişidir. Bununla birlikte öğretmenlerin kişisel geçmişlerinin, içinde buldukları sosyal etkileşimlerin ve sahip oldukları psikolojik ve kültürel özelliklerin öğretmen kimliğinin oluşumunu etkilediği de (Cooper & Olson, 1996) araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğretmen kimliğinin oldukça dinamik ve devingen bir süreci ifade ettiği belirtilebilir.

¹ Bu çalışma Afyonkarahisar’da 28-30 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, m.polat@alparslan.edu.tr

madığı söylenebilir. Ayrıca üretilen çalışmalarda öğretmen kimliği üzerine aracı veya doğrudan etkilerin araştırıldığı çalışma modellerine dayanan araştırma desenlerinin hiç kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de öğretmen kimliği konusunda en çok öğretmen adaylarının katılımcı olduğu çalışmalar yapılmıştır. Bu öğretmen adaylarının daha çok İngilizce öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği anabilim dallarından oldukları bu karşın diğer anabilim dallarındaki (Matematik, Fen Bilgisi, vb.) öğretmen adayları ile yürütülmüş çalışmalara ise rastlanılmamıştır. İncelenen araştırmalar içerisinde en az çalışma okul yöneticileri ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmalarda yapılan öneriler açısından en çok öne çıkan ve bu çalışmanın hem karar alıcılara hem uygulayıcılara yönelik önerilerine de kaynaklık eden görüşler ise şu şekildedir;

- Karar alıcıların ve öğretmen eğitimi programı yürütücülerinin hem hizmet öncesi hem de hizmet içi öğretmen eğitiminde öğretmenlerin uygulama deneyimlerinden ve önerilerinden faydalanmaları yerinde olabilir.
- Öğretmen eğitiminde mesleki bilinç, motivasyon ve kültür konuları üzerine araştırma ve çalışmaların yoğunlaştırılması gerekliliğinin varlığı iyi anlaşılmalıdır.
- Öğretmenlerin mesleki ve pratik uygulama becerilerine yoğunlaşan bir hizmet içi eğitim programı hatta teknolojik veya canlı simülasyon ortamları oluşturulması ve buna özellikle karar alıcılar tarafından gereken bütçenin ayrılması gerekmektedir.
- Türkiye’de öğretmen kimliğinin sağlıklı gelişimi açısından; pedagojik formasyon programları bir tür hayat boyu öğrenme faaliyeti olmanın dışında ele alınmalı ve kapatılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. *Arpacı, D. & Bardakçı, M. (2015). Adaptation of Early Teacher Identity Measure into Turkish. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(3), 687-719.
2. Atmaca, Ç. (2017). English teachers’ perspectives about teacher competencies in terms of professional identity. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1641-1669.
3. Avraamidou, L. (2014). Studying science teacher identity: current insights and future research directions. *Studies in Science Education*, 50, 145-179.
4. Barkhuizen, G. (Ed.). (2016). *Reflections on language teacher identity research*. Taylor & Francis.
5. Beauchamp, C., & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: An overview of issues in the literature and implications for teacher education. *Cambridge Journal Of Education*, 39(2), 175-189.
6. Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

7. Chong, S., & Low, E. L. (2009). Why I want to teach and how I feel about teaching formation of teacher identity from pre-service to the beginning teacher phase. *Educational Research for Policy and Practice*, 8(1), 59.
8. Cooper, K. & Olson, M. R. (1996). The multiple 'I's' of teacher identity. In M. Kompf, W. R. Bond, D. Dworet, & R. T. Boak (Eds.), *Changing Research And Practice: Teachers' Professionalism, Identities And Knowledge* (pp. 78–89). London/ Washington, DC: The Falmer Press.
9. Elo S. & Kyngas H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
10. Forde, C., McMahon, M., McPhee, A. D., & Patrick, F. (2006). *Professional development reflection and enquiry*. London: Paul Chapman Publishing.
11. Franzak, J. K. (2002). Developing a teacher identity: The impact of critical friends practice on the student teacher. *English Education*, 34(4), 258-280.
12. *Kaya, H. (2016). Unveiling the Role of Identity in Teacher Education. *Dil Dergisi*, 167(2), 45-54.
13. *Karabay, A. (2016). An investigation of prospective teachers' views regarding teacher identity via metaphors. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65, 1-18. DOI: 10.14689/ejer.2016.65.01
14. Mockler, N. (2011). Beyond 'what works': Understanding teacher identity as a practical and political tool. *Teachers and Teaching*, 17(5), 517-528.
15. Morgan, B. (2004). Teacher identity as pedagogy: Towards a field-internal conceptualization in bilingual and second language education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 7(2-3), 172-188.
16. Olsen, B. (2008a). *Teaching what they learn, learning what they live*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
17. Olsen, B. (2008b). How reasons for entry into the profession illuminate teacher identity development. *Teacher Education Quarterly*, 23-40.
18. *Özden, B. A. (2015). Erken Cumhuriyet döneminde öğretmenlik mesleği ve öğretmen kimliği. *Kebikeç*, 40, 7-20.
19. Richards, K. (2006). 'Being the teacher': Identity and classroom conversation. *Applied linguistics*, 27(1), 51-77.
20. Shapiro, S. (2010). Revisiting the teachers' lounge: Reflections on emotional experience and teacher identity. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 616-621.
21. Sloan, K. (2006). Teacher identity and agency in school worlds: beyond the all-good/all-bad discourse on accountability-explicit curriculum policies. *Curriculum Inquiry*, 36(2), 119-152.
22. *Ulubey, Ö., Yıldırım, K. & Alpaslan, M. M. (2018). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının öğretmen adaylarının öğretmen kimliği algısına etkisinin incelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 48-55.
23. Zembylas, M. (2003). Interrogating "teacher identity": Emotion, resistance, and self-formation. *Educational Theory*, 53(1), 107-127.

Konuya İlişkin Araştırmaya Dahil Edilen Doğrudan Kaynaklar:

1. Balban, S. (2015). *Reflections on teacher identity: A case study of novice language teachers*. (Unpublished master's thesis) THE Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
2. Bekereci, M. (2016). *EFL student teachers' professional identity construction in a dual diploma program*. (Unpublished master's thesis) The Graduate School of Social

- Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
3. Dilci, T., & Gür, T. (2012). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin profesyonel kimliklerinin söylem çözümlemesi yöntemi ile incelenmesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 1(16).
  4. Durmaz, M. (2015). *Being another or the other: The professional identity development of alternatively certified English language teachers*. (Unpublished master's thesis) The Board of Graduate Programs of Middle East Technical University, Northern Cyprus Campus, KKTC.
  5. Eroğlu, M. (2017). Türkiye’de öğretmenlik olgusu: Bir facebook sayfası analizi. *II. International Academic Research Congress*, 18-21 Ekim 2017, 532-537, Antalya, Türkiye.
  6. Kocabaş Gedik, P. (2016). *Novice native English-speaking teachers' professional identity construction in relation to their emotions and tensions*. (Unpublished master's thesis) The Program of Teaching English As A Foreign Language İhsan Doğramacı Bilkent University, Ankara.
  7. Mutlu, S. (2015). *The identity (re)construction of nonnative english teachers stepping into native turkish teachers' shoes*. (Unpublished master's thesis) The Program of Teaching English As A Foreign Language İhsan Doğramacı Bilkent University, Ankara.
  8. Özdiil, N. G. (2015). *Teacher identity formation in the early era of the republic of Turkey*. (Unpublished master's thesis) THE Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
  9. Saylam, D. K., Soytürk, M., Asma, M., Çamlıyer, H. & Kalkan, N. (2017). Spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin meslek öncesi öğretmen kimliklerinin incelenmesi. *Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi*, 23- 26 Kasım 2017, Manisa, Türkiye
  10. Tavşanlı, Ö. F. & Saraç, E. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının oluşması muhtemel öğretmen kimliklerinin “Öğretmen Adayları Olası Benlikler Ölçeği” kullanılarak incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(36), 689-703.
  11. Yaşar, M., Karabay, A. & Bilaloğlu, R. G. (2013). “Şimdi ben öğretmen mi oldum?” Öğretmenlik kimliğinin oluşmasında etkili olan etkenlere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 269-282.

Konuya İlişkin Araştırmaya Dahil Edilen Dolaylı Kaynaklar:

1. Akgün E. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1652-1672.
2. Akkoyunlu, B., Dağhan, G., & Erdem, M. (2015). Teacher's Professional Perception as a Predictor of Teacher-Student Friendship in Facebook: A Scale Development Study. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 242-259.
3. Alkan, V., Şimşek, S. & Erdem, A. R. (2013). Uygulama okullarındaki yönetici ve eğitici personelin okul deneyimi dersine ilişkin önerileri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8(2), 245-260.
4. Aydın, M. (2017). TIMSS 2011 öğretmen ölçeklerinin faktör yapısının ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46, 21-36. DOI: 10.15285/maruaeabd.270383

5. Balkar, B., (2014). Klinik temelli yaklaşımın bilgi alanlarını kapsayan araştırma-temelli öğretmen eğitimi politikasına ilişkin öğretmen algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(4), 28-45.
6. Çiftçi, S., Çengel, M. & Özkaya, B. (2018). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin algılanan rolleri ve statüsü. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Dergisi*, 8(1), 135-158.
7. Dalioğlu, S. T., & Adıgüzel, O. C. (2017). Öğretmen adaylarının olası benlikleri, öz-yeterlik inançları ve öğretmenliğe ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 487-496.
8. Dede, D. & Dede, A. (2012). Öğretmenlik mesleğinde üniversiteden çalışma alanına geçiş: Mesleğe yeni başlayan öğretmenler üzerine notlar. *EYFOR-III Eğitim Yönetimi Forumu*, Nevşehir Üniversitesi, 12-13 Ekim 2012, Nevşehir/Ürgüp, Türkiye.
9. Erol, Y. C., Özdemir, T. Y., Turhan, M., Boydak Özan, M. & Polat, H. (2017). Pedagojik formasyon eğitimi almakta olan öğretmen adaylarının pedagojik formasyona ilişkin metaforik algıları. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(3), 348-364.
10. Esen, Y. (2010). Öğretmenlerin sorun tanımlamaları ve direnç stratejileri: Öğretmen anlatıları üzerine toplumbilimsel bir çözümleme. *İlköğretim Online*, 9(3), 1007-1026.
11. Gülbağcı Dede, H. & Akkoç, H. (2016). Pedagojik formasyon ve eğitim fakülteleri lisans programlarına katılan matematik öğretmeni adaylarının mesleki kimliklerinin karşılaştırılması. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(1), 188-206.
12. Güzel, H., Özdöl, M. F. & Oral, İ. (2010). Öğretmen profillerinin öğrenci motivasyonuna etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 241-253.
13. Kara, M. & Kutay, F. (2016). Dil-davranış ilişkisi açısından ortaokul öğretmenlerinin olumsuz söz ve davranışları. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), 315-332.
14. Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve öğretmenlik mesleğini tercih nedenleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 44-66.
15. Kazu, İ. Y. & Kerimgil, S. (2008). Yeni atanan öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri (Elâzığ İli Örneği). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 14-30.
16. Kıranlı, S. & Yıldırım, Y. (2014). Okul yöneticileri ile öğretmenlerin hizmet içi eğitim etkinliklerine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 219-251.
17. Kubanç, Y. & Şama, E. (2017). Müdür yetkili öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri: Van ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 268-285.
18. Özer, F., Kartal, E. E., Doğan, N., Çakmakçı, G., İrez, S. & Yalaki, Y. (2018). Öğretmen Mesleki Gelişim Programına Genel Bir Bakış: Model, Süreç, Engel, Teori ve Uygulama. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 63-97.
19. Özmen, K. S. (2011). Öğretmen eğitiminde yeni bir yaklaşım: Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde oyunculuk uygulamaları. *EKEV Akademi Dergisi*, 15(49), 249-259.
20. Öztürk, M. (2016). Köy ve kasabalarda görev yapan öğretmenlerin mesleğin ilk yılında yaşadıkları güçlükler. *İlköğretim Online*, 15(2), 378-390.
21. Öztürk, M. & Yıldırım, A. (2014). Perceptions of beginning teachers on pre-service teacher preparation in Turkey. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(2), 149-166.

22. şahin, E. (2014). *Ortaöđretim kurumlarında örgütsel kimlik, örgütsel imaj, örgütsel özdeşleşme ve örgütsel adalet (Bursa örneği)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftiři, Ekonomisi ve Planlaması Bilim Dalı, İzmir.
23. Ünsal, S., & Bađçeci, B. (2016). Öğretmenlerin mesleki imajlarına ilişkin görüşleri ve mesleki imaja etki eden faktörler. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3905-3926. DOI:10.14687/jhs.v13i3.3908
24. Yaylı, D. (2017). Coping strategies of pre-service teachers of Turkish with tensions in achieving agency. *Eurasian Journal of Educational Research*, 68, 189-204, <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2017.68.10>
25. Yazıcı, E. (2016). Olan-Olması Gereken Perspektifinden Bir Medeniyet İnşacısı ve Eğitim Emekçisi Olarak Öğretmen. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 7(13), 147-162.
26. Yüksel-Durukan, A. (2015). Neden kütüphane öğretmenine ihtiyacımız var? *Türk Kütüphaneciliđi*, 29(1), 46-49.